

Asia: VN/24846/2023

Valtion tutkimus- ja kehittämisrahoituksen käytön monivuotinen suunnitelma

Yleiset kysymykset

Onko suunnitelmassa ja sen linjauksissa tunnistettu olennaiset asiat?

Ammattiliitto Pro kiittää lausuntopyynnöstä ja pyynnöstä lausuu seuraavaa:

Suunnitelmassa on tunnistettu useita olennaisia asioita ja linjaukset ovat pääosin kannatettavia sekä hyvin perusteltuja. Suurimmat puutteet liittyvät tutkimusta tukevan henkilöstön asemaan sekä tutkimushenkilöstön osaamisen päivittämiseen. T&K-investointien tuottavuuden kannalta on olennaista, että tutkijat ja muu T&K-henkilöstö voivat keskittyä ydintehtäviinsä. Siksi on huolehdittava, että niin yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa kuin TKI-toimintaa tekevissä yrityksissä on riittävät resurssit hankkeiden hallinnointiin ja tutkimustyön mahdollistaviin tehtäviin. Tämä on huomioitava mahdollisuuksien mukaan myös rahoituksen ehdoissa.

Miten suunnitelma vaikuttaa sektorinne ja/tai organisaationne toimintaan?

Toimihenkilöt ovat usein sekä T&K-henkilöstöä, että T&K-työtä tukevaa henkilöstöä. Hankemuotoisen rahoituksen kasvu ja yritysten hankkeiden lisääntyminen edellyttävät riittävää ja osaamiseltaan hyvää toimihenkilöjoukkoa hallinnoimaan hankkeita. Myös valtion T&K-rahoitusorganisaatioiden hallinnon riittävyys on turvattava, jotta T&K-rahoitus suunnataan tehokkaasti vaikuttavimpiin hankkeisiin ja korkeimman TKI-kyvykkyyden toimijoihin.

Huomiot suunnitelman linjauksiin

Yhteistyö on Suomen T&K-toiminnan vahvuus

Erytisen hyvää suunnitelmassa on yhteistyön korostaminen ja vahvistaminen läpi koko suomalaisen TKI-järjestelmän. Pienessä maassa yhteistyö on ehdoton voimavara. Rahoittajayhteistyön tiivistäminen erityisesti Suomen Akatemian ja Business Finlandin välillä on sekin tärkeää.

Suunnitelman valmistelutyössä (työryhmän laajassa kokoonpanossa) on ollut edustus myös valtion rahoituksen kanavoimisesta pääasiallisessa vastuussa olevista Suomen Akatemiasta ja Business

Finlandista. Suunnitelman sivuilla 37–38 on kuvattu lisärahoitusta, joka kanavoidaan valtion toimijoiden kautta.

Suuri huolestus on Business Finlandin ja Suomen Akatemian toimintaedellytysten varmistaminen valtion tuottavuusohjelman ja toimintamenojen leikkausten painaessa päälle ennätyskireässä aikataulussa. Toimintamenojen leikkausten kohdentamisen osalta on linjattu, etteivät ne saa vaarantaa hallitusohjelman toteuttamista. Vielä on kuitenkin epäselvää, miten esim. työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan vastuulla olevien leikkausten toteuttaminen kohdistuu Business Finlandille tai ELY-keskuksille. Ei riitä, että suunnitelman sivulla 33 todetaan seuraavaa: Kasvava haaste T&K-rahoituksen valtuuksien kasvaessa on myös henkilöresurssien vähyyden Business Finlandissa ja Suomen Akatemiassa. Asiantila on sitouduttava korvaamaan, mikäli suunnitelman toimeenpanossa halutaan onnistua.

Esimerkiksi Business Finlandissa kamppaillaan jo nyt liian suurien työkuormien kanssa. Parhaillaan on käynnissä mm. työn haitallisten psykososiaalisten kuormitustekijöiden selvittäminen ja jatkona seuraa aluehallintoviraston toteuttama työsuojelutarkastus. Jos henkilöresursseja ei saada lisää ja henkilöstön jaksamisesta kyetä huolehtimaan, ei kasvavaa myöntövaltuutta voida vastuullisesti jakaa.

Myöntövaltuuden jakaminen ts. rahoitusesitysten ja -päätösten tekeminen on vasta lupaus rahoituksesta, jos projektit etenevät suunnitellusti. Rahoituksen seuranta ja maksaminen on tehtävämäärältään yhtä suuri. Seuranta ja maksaminen kestää koko projektin kestoajan eli noin 1–3 vuotta. Projektin päättymisen jälkeen tulevat tarkastukset ja lainamuutokset ja takaisinperinnät ts. työtä riittää vuosiksi eteenpäin rahoituspäätöksen tekemisen jälkeen.

Business Finlandin kohdalla hämmennystä on herättänyt, että suunnitelmassa puhutaan vain tutkimus- ja kehitysrahoituksesta eikä tutkimus-, kehitys- ja innovaatorahoituksesta. Samoin se, että toisella kädellä annetaan lisärahoitusta TK-toimintaan ja toisella kädellä otetaan pois yritysten de minimis -rahoituksesta. Parhaillaan on käynnissä mm. selvitys mitä de minimis -rahoitustuotteita karsitaan/jätetään pois, koska rahoituksen vähentyminen on niin suuri.

Business Finlandia pienemmässä mittakaavassa kanavoidaan ELY-keskusten (vuoden 2026 alusta Elinvoimakeskukset) kautta rahoitusta T&K-toimintaa aloittaville yrityksille sekä pk-yrityksille, jotka sitoutuvat pitkäjänteisesti lisäämään T&K-toimintaa. Myös ELY-keskusten kohdalla toimintamenojen leikkaukset ja henkilöresurssien riittävyys on vastaava huolenaihe.

Yritysten kunnianhimoisen T&K-toiminnan lisääntyminen vauhdittaa talouskasvua

- **Yritysten T&K-investoinnit kasvuun**

- **Uusia yrityksiä T&K-toimintaan**

Linjaukset ovat sinänsä hyvin laadittuja ja perusteltuja ja erityisesti uusien yritysten saaminen T&K-toimintaan on kannatettava tavoite. Pro kuitenkin esittää saman huolen liittyen Business Finlandin resursseihin liittyen, kuin edellisessä vastauksessa.

Lisäksi huomautamme, että rahoituksen lisäksi T&K-toimintaan pitkäjänteisesti lähteminen edellyttää yrityksiltä osaavaa ja riittävää henkilöstöä huolehtimaan T&K-hankkeiden laatimisesta ja toteuttamisesta. T&K-rahoituksen saamiseksi olisikin mielestämme yrityksiltä edellytettävä osaamiskartoituksia ja osaamisen kehittämissuunnitelmia T&K-toimintaan suoraan tai välillisesti osallistuvalla henkilöstöllä.

T&K-osaaminen lisääntyy ja T&K-osaajien määrä kasvaa julkisella ja yksityisellä sektorilla tuottavuuskasvun tueksi

- **Uutta tietoa tuottava T&K-toiminta**
- **Tutkijanurat vahvistuvat julkisella ja yksityisellä sektorilla**

Ammattiliitto Pro pitää sinänsä hyvänä ja arvokkaana tavoitteena lisätä T&K-osaamista, mutta huomauttaa, että osaamisen kehittämisen näkökulma on suunnitelmassa todella suppea.

Suunnitelmassa aivan oikein todetaan, että tuloksekas T&K-toiminta rakentuu osaamiselle ja osaavien ihmisten varaan. Ymmärrettävästi tavoitteissa ja linjauksissa korostuvat mm. tohtoritutkinnot, tutkijanurat, ja tohtorikoulutettujen uranäkymät. Tutkimuksen rooli onkin kiistatta keskeinen Pro pitää hyvänä asiana esimerkiksi tutkijatohtorikauteen (ns. post doc) panostamista ja huomauttaa, että tutkijanurien vahvistamiseksi olisi panostettava rahoituksen ennakoitavuuteen ja määräaikaisten tutkijoiden vakinaistamiseen jatkuvan ketjuttamisen sijaan. Lisäksi tulisi varmistaa rahoitus tutkijoiden työtä tukeviin ja mahdollistaviin tuki- ja hallintopalveluihin, jotta he pystyvät keskittymään tutkimukseen.

Toisaalta ei saa unohtaa, että uudet innovaatiot voi syntyä melko yllättäen lähes missä tahansa. Ylipäänsä myönteistä kasvualustaa T&K-toiminnalle pitäisi ruokkia laajasti ja määrätietoisesti yrityksissä/työpaikoilla. Innovatiivisia, osaavia ihmisiä on erilaisilla koulutustaustoilla eikä T&K-osaamista kannattaisi nähdä suppeasti vain tohtoritutkinnon kautta. Esimerkiksi ammatillista koulutusta on hädin tuskin huomioitu suunnitelmassa.

Lisäksi olisi syytä huomioida, että T&K-toimintaympäristöä ei voi kehittää irrallaan muista politiikkatoimista tai kehittäminen ei ainakaan toivotulla tavalla onnistu. Ilmiselvää kytkennät ovat paitsi tutkintoperusteiseen koulutukseen/koulutusjärjestelmään ja siihen panostamiseen myös muuhun osaamisen kehittämiseen. Tästä näkökulmasta on hyvin valitettavaa, että jatkuvasta oppimisesta on hallituksen toimesta kovalla kädellä karsittu.

Korkeatasoiset tutkimus- ja teknologiainfrastruktuurit lisäävät Suomen houkuttelevuutta

- **Strategisia vahvuusaloja tukevat infrastruktuurit**
- **Suurteholaskennan kapasiteetin päivittäminen**

Pro pitää kirjauksia kannatettavina ja perusteltuina.

Kansainvälinen yhteistyö ja kansainvälisen T&K-rahoituksen hyödyntäminen lisääntyvät

- **EU:n T&K-yhteistyö**
- **Muu kansainvälinen T&K-yhteistyö**

Ammattiliitto Pro pitää erittäin tavoiteltavana ja perusteltuna sekä kansainvälisen T&K-rahoituksen että kv-yhteistyön määrän lisäämistä. Pidämme kuitenkin ristiriitaisena sitä, että samaan aikaan hallitus on vienyt läpi ja valmistee useita maahanmuuttopolitiikan kiristyksiä, jotka ovat haitaksi kansainvälistymiselle. Kuten suunnitelman sivulla 33 todetaan, Suomi häviää keskeisille verrokkimaille ulkomaisten korkeasti koulutettujen työntekijöiden houkuttelevuudessa (OECD 2023). Suunnitelman pitkän aikavälin tavoitteen (”Suomeen sijoittuu uusia osajia ja T&K-toimijoita.”) toteutumiseksi tarvittaisiin T&K-rahoitusta koskevien linjausten lisäksi kunnianhimoisia toimia myös muilla politiikan sektoreilla, jotta olisimme kilpailijamaihin verrattuna houkutteleva vaihtoehto kansainvälisille rahoittajille ja osajille.

T&K-toiminnan strategiset valinnat rakentavat Suomen tulevaisuuden menestystä

Lausuntokierroksella olevassa suunnitelmassa hahmotellaan valtion T&K-rahoituksen käytön päälinjaukset vuosille 2025–2032. Linjaukset ovat silmiinpistävästi yleisluonteisia, vaikka suunnitelman tarkoitus on ohjata ministeriöitä ottamaan toiminnassaan ja talousarviovalmistelussaan huomioon siinä esitetyt tavoitteet ja linjaukset. Konkretia ts. varsinaiset valtuuksien ja määrärahojen lisäykset ja kohdennukset tehdään osana normaalia valtion talousarvioprosessia.

Julkisen talouden suunnitelmassa 2025–2028 (sivu 48) todetaan, että T&K-rahoitusta koskevissa päätöksissä on huomioitu tutkimus- ja innovaationeuvoston johdolla valmistellun monivuotisen T&K-rahoituksen suunnitelman linjaukset. Suunnitelman mukaisesti T&K-investoinneilla tavoitellaan kestävästä talouskasvun vauhdittamista ja kilpailukykyyn vahvistamista sekä tuottavuuden kasvua. Ammattiliitto Pro huomauttaa myös tämän kirjauksen olevan melko abstraktilla tasolla. JTS:n lisäinformaatio on lähinnä valtion rahoituksen tason kasvua kuvaavat taulukot.

Huomiot muihin suunnitelman osioihin:

Mahdolliset huomiot suunnitelman seurantaan (luku 4)

Seuranta edellyttää niin ikään laadukasta hankekohtaista dataa ja henkilöstöä, joka pystyy raportoimaan ja keräämään tietoa T&K-hankkeista.

Mahdolliset huomiot TKI-toimintaympäristön kehittämiseen (luku 5)

Suunnitelman valmistelua on johtanut tutkimus- ja innovaationeuvosto ja valmistelu on tehty laaja-alaisessa työryhmässä, jonka laajassa kokoonpanossa on ollut edustettuna mm. Elinkeinoelämän keskusliitto, Teknologiateollisuus ry sekä Suomen yrittäjät. Palkansaajien etujärjestöillä on ollut toki mahdollisuus osallistua esim. avoimiin verkkokuulemisiin, jota ei kuitenkaan voi pitää samanlaisena osallistumisena kuin varsinaisessa työryhmätyössä mukanaolo.

Palkansaajia edustavien järjestöjen tiivis osallistuminen suunnitelman valmisteluun muutoinkin kuin lausunnonantajina olisi voinut olla hedelmällistä, koska monet huolenaiheet ja linjaukset liittyvät tavalla tai toisella T&K-osaamisen vahvistamiseen koko TKI-järjestelmässä. Monet tavoitteista liittyvät mm. riittävään T&K-henkilöstön määrään ja korkeaan osaamiseen sekä kansainvälisten T&K-osaajien houkutteluun ja jäämiseen Suomeen. Huolenaiheita ovat mm. Suomen jääminen koulutustasossa jälkeen muista OECD-maista sekä suuri osaajapula korkeakoulutetuista työntekijöistä. Kaikissa näissä asioissa on myös ammattiliitoilla annettavaa.

Koulutusjärjestelmä tuottaa osaamista ja luo valmiuksia, mutta merkittävä osa osaamisen kehittämisestä tapahtuu vasta työelämässä ja työssä. Ammattiliitot ovat työelämän ja niiden jäsenet työn asiantuntijoita siinä missä yritykset ja yrittäjätkin.

Kurki Julia
Ammattiliitto Pro ry